

1.8 Ordstilling i hoved- og bisætninger

1.8.1 Hvad kendetegner hoved- og bisætninger?

En hovedsætning (HS) er kendetegnet ved, at den kan stå alene og give mening:

Ich liebe Milkschokolade.

Du hast immer die Wahrheit gesagt.

En bisætning (BS) kan derimod ikke stå alene og give mening, men står sammen med en hovedsætning:

(HS) *Es ist kalt*, (BS) *wenn es friert*.

(HS) *Sie hat gesagt*, (BS) *dass sie Urlaub machen wird*.

1.8.2 Hvordan kan man skelne hoved- og bisætninger fra hinanden?

Man kan skelne hoved- og bisætninger fra hinanden på følgende måde:

1.8.2.1 IKKE-reglen

Eksempel:

Klimaforskere siger, at temperaturen stiger med 6° i løbet af 100 år.

Hvis ordet *ikke* kan sættes ind efter både udsagnsled (verballed) og grundled (subjekt) i sætningen, er der tale om en hovedsætning (HS):

Klimaforskere siger **ikke**, ... (HS)

× ○

Hvis ordet *ikke* kan sættes ind mellem udsagnsled og grundled i sætningen, er der tale om en bisætning (BS):

..., at temperaturen **ikke** stiger med 6° i løbet af 100 år. (BS)

× ○

I sætninger med sammensatte udsagnsled sættes *ikke* ind efter grundledet og hjælpeudsagnsordet (det tidsbøjede verbum) i hovedsætninger, og mellem grundledet og hjælpeudsagnsordet i bisætninger.

Klimaforskere har sagt, at temperaturen er steget med 6° i løbet af 100 år.

Klimaforskere har **ikke** sagt, ... (HS)

× ○

..., at temperaturen **ikke** er steget med 6° i løbet af 100 år. (BS)

× ○

1.8.2.2 Bisætningsindledere

1. En lang række bindeord (konjunktioner) indleder altid bisætninger:

als	=	da (om tiden)
bevor	=	før, inden
bis	=	indtil
da	=	da (om grunden/årsagen)
damit	=	for at
dass	=	at
ehe	=	før, inden
indem	=	idet
falls	=	hvis
nachdem	=	efter at
ob	=	om
obgleich	=	skønt, selv om
obwohl	=	skønt, selv om
sobald	=	så snart
so lange	=	så længe
sooft	=	så ofte
seit	=	siden
seitdem	=	siden
während	=	mens
weil	=	fordi
wenn	=	når/hvis

Denn (= for, thi) indleder altid en hovedsætning:

Sie blieb zu Hause, denn sie hatte kein Geld.

2. Henførende stedord (relative pronominer) indleder altid en bisætning:

(HS) Jeg kender en mand, (BS) der har vundet mange penge på et spillekasino.

(HS) *Ich kenne einen Mann, (BS) der viel Geld in einem Spielkasino gewonnen hat.*

1.8.3 Hvordan placeres udsagnsordet i tyske hoved- og bisætninger?

1.8.3.1 Hovedsætninger

I tyske hovedsætninger står udsagnsordet på samme plads som på dansk. Er der imidlertid 2 udsagnsord i hovedsætningen, står det første udsagnsord, hjælpeudsagnsordet, samme sted som på dansk – nemlig sammen med grundledet -, mens det andet udsagnsord, hovedudsagnsordet, står sidst i sætningen:

Jeg køber en fiskestang.

Ich kaufe eine Angelrute.

Han har købt en fiskestang.

Er hat eine Angelrute gekauft.

1.8.3.2 Bisætninger

På tysk står udsagnsordet altid sidst i en bisætning. Er der 2 udsagnsord i bisætningen, står det person- og tidsbøjede udsagnsord, hjælpeudsagnsordet, sidst:

..., at jeg køber en fiskestang.

..., dass ich eine Angelrute kaufe.

..., at han har købt en fiskestang.

..., dass er eine Angelrute gekauft hat.

1.8.4 Opgaver

1.8.4.1 Opgave A

1.8.4.2 Opgave B

1.8.4.3 Opgave C

1.8.4.4 Opgave D

1.8.4.5 Opgave E